

Yer Markacılığı Bağlamında Engelsiz Marka Şehirlerinin Gümüşhane Örneğinde Analizi

Research of Accessible Branded Cities in the Meaning of Place Branding with the Example of Gumushane

Öz

Küreselleşmeyle birlikte markalar arasında yaşanan rekabet artık kentler üzerinde de kendini göstermeye başlamıştır. Kentler sahip oldukları nitelikleri uluslararası alanda sergilemek adına tanıtım faaliyetlerini hızlandırmış ve böylelikle 'yer markacılığı' kavramı önemli bir alan olarak konumlandırılmıştır. Marka olma niteliklerini barındıran kentlerin çeşitli projeler ve faaliyetlerle özgünlük ve farklılıklarını ortaya koyarak gelecekte de varlıklarını garanti altına alabilmeleri için yeni ayrı üstünlük alanlarını dikkate almaları gerekmektedir.

Engelliler toplumunda yaşayan en dezavantajlı grup olarak nitelendirilmekte ve sosyal hayat içerisinde sürekli bir şekilde zorluklarla mücadele etmek zorunda kalmaktadırlar. Bu amaçla gerek dünya ülkelerinde gerekse ülkemizde şehirleri engelsiz bir hale getirebilmek adına çalışmalar yürütülmektedir. Avrupa Birliği bünyesinde 2010 yılında başlatılmış olan 'Engelsiz Şehir' ödülleri, engelli bireylere hayata daha fazla erişebilme imkânı sağlayan önemli projelerden biridir. Avrupa Komisyonu 'European Destinations of Excellence' (EDEN) tarafından 2013 yılında 'Engelsiz Turizm' başlıklı etkinlikle engelli turistlerin rahatça seyahat edebileceği mükemmellik kriterleri oluşturulmuş ve düzenlenen yarışmalarla kazanan ülkelere ödüller verilmiştir. Ülkemizde ise 'Engelsiz Şehir', 'Engelli Dostu Şehir', 'Engelsiz Turizm' ünvanı almak için çeşitli projeler yapılmaktadır. Bu çalışmanın konusunu şehirlerin rekabet alanı yaratmada "Engelsiz Şehir" olma adına yaptıkları ve yapması gerekenler oluşturmaktadır. Bu bağlamda bu çalışmada; Avrupa Komisyonu (EDEN) tarafından ödüle layık görülen şehirlerin hangi özelliklerinin bu rekabet alanını yönetmede önemli dinamikler olduğu ortaya konulmaktadır. Ortaya konulan bu dinamikler sermaye alanları üzerinden değerlendirilecek ve değerlendirmeler 'Gümüşhane Örneği' üzerinden örnek olay incelemesi yöntemi kullanılarak analiz edilecektir.

Abstract

The competition between brands with the globalization started to reveal oneself between cities as well lately. Cities expedited their advertising activities on the purpose of show their own characteristics in the international arena, thus "place branding" term has been located as an important area. The cities which have the specifications required for being a brand, needs to consider new and different supremacy topic to present their difference and individuality with various projects and activities in order to guarantee their existence in the future.

Disabled people are defined as most disadvantageous group in the society and they are obliged to struggle with the difficulties in the social life continuingly. That's why in the countries of the world, as well as our country, there are continuing works with the purpose of making the cities accessible. "Accessible City" Awards which have been started in European Union structure in 2010, is one of the most important projects that give the possibility to disabled people access to the life. With the "Accessible Tourism" titled activity, that has been held by European Commission European Destinations of Excellence, an excellence criteria has been created about disabled tourists can travel with comfort and the winner countries have been awarded. Also in our country there are some projects in order to get the awards such as "Accessible City", "Disabled-Friendly City" and "Accessible Tourism". Topic of this research is as an area for competition, what do cities do for being an "Accessible City" and what they need to do with the same purpose. With this meaning, in this research; which specifications are important dynamics of the cities these have won this award and what made them lead this competition arena will be revealed and all the considerations will be analyzed with "case study" method on the "Example of Gumushane".

Hanife Güz

Prof. Dr., Hacı Bayram Veli Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü, hanifeguz@hotmail.com

Mürüvvet Çıkin

Arş. Gör., Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Öğrencisi, oralmuruvet@gmail.com

Article Type / Makale Türü

Research Article / Araştırma Makalesi

Anahtar Kelimeler: Yer markacılığı, engelsiz yer markası, engelsiz şehir, engelli dostu şehir, engelsiz turizm

Keywords: Place Branding, Accessible place branding, accessible city, disabled-friendly city, accessible tourism

Bilgilendirme

Bu araştırma, Gümüşhane Üniversitesi Uluslararası Marka ve Marka Kent Kongresi'nde sunulmuştur.

Submitted: 29 / 10 / 2018

Revised: 17 / 12 / 2018

Accepted: 29 / 12 / 2018

Giriş

Yer markalaşması küresel ölçekte; farklı yerler için gerek ekonomik, gerek siyasi, gerek diplomatik gerekse turizm alanında rekabet edebilmek amacıyla ülkelere, bölgelere, kentlere ve özellikle son yıllarda yerel yönetimlere de avantaj sağlayan bir alan olarak değerlendirilmektedir. Küreselleşen dünyada rekabet sadece devletler değil, bölgeler ve şehirlerarasında da yaşanmaktadır. Birbirleri ile rekabet halinde olan şehirler için hedef kitlenin zihninde oluşturulan imaj ve itibarın önemli olduğu günümüzde bu rekabetin yolunun kişilerde oluşturulan algılardan geçtiği açık bir şekilde görülmektedir. Bir yerin veya şehrin marka imajına ilişkin algısının olumlu olması, o yerin veya şehrin insanların dikkatini çekebilmesi açısından ayrı üstünlük rekabet alanları ile çok güçlü bir rekabet avantajı sağlamaktadır. Bu bağlamda bir yeri ya da şehri rakipleri arasında avantajlı konuma getiren rekabet alanlarından birisi de “Engelsiz Şehir ve Engelsiz Yer” markasıdır.

Günümüz küreselleşen dünyasında çok boyutlu, köklü ve dinamik bir değişim ve dönüşüm sürecinden geçilirken kültürel, ekonomik, sosyal ve politik gelişmeler yeni kaynak alanları oluştururken, engelsiz yer markacılığı; ekonominin, toplumun, politikanın ve kültürün itici gücü olarak şehirler, bölgeler, yerler ve yerel yönetimler nezdinde 21. yüzyılın önemli ve etkin rekabet alanlarını oluşturmaktadır. Her yerin, şehrin, bölgenin diğerleriyle değer, ilgi ve kimlikleri ile rekabet içinde olduğu bu dünyada “Engelsiz Yer Markacılığı” (place branding) önemli rekabet alanı olarak değerlendirilmektedir.

Yer markalaşması çalışmalarının odağında olduğu gibi “Engelsiz Yer Markacılığı” kavramında da insanların algılamaları ve o yere ilişkin zihinlerindeki imajı bulunur. Yer **marka imajı**, o yere ilişkin insanların zihinlerindeki çağrışımlar, hisler, tutumlar ve izlenimler ile bunların olumlu/olumsuz değerlendirmeleri sonucunda insanların zihninde o yer ile ilgili akla gelen ilk resim, sembolik anlamlar ve algılar olarak kendi sakinlerine, markanın sahip olduğu olumlu imaj sayesinde; güven, saygı, empati ve sempati duyguları, kalitelilik gibi değer katarak küresel ölçekte rekabet edebilme şansı sağlamaktadır. Özellikle de şehrin alt yapısı ve kent sakinlerinin yönetimle temasının önemli aktörlerinden birisi olarak yerel yönetimler; kent sakinlerini anlamak ve ihtiyaçlarına cevap vermek, kentin kendine ait bölümü ile ilgili sosyal, ekonomik ve sembolik sermaye biriktirerek, marka imajı, değeri ve kişiliği oluşturmakta ve bu da etkin bir rekabet gücünü beraberinde getirmektedir (Güz & Şahin, 2018: 365). Bir şehrin, bir yerin ya da bir yerel beldenin kentsel yerel potansiyelini konumlandırmak amacıyla yönelik olarak, şehre ya da o yere ilişkin olarak başta o yerin paydaşları olmak üzere herkes için tanınan, bilinen, benimsenen olumlu bir kimlik yaratma özelliği ile, şehri oluşturan güçlerin bu amaç üzerine aynı doğrultuda ve aynı yönde bir sinerji oluşturmalarını tanımlayan yer markacılığı, amaç odaklı stratejileri ve sürecin etkin yönetimini gerekli kılmaktadır.

Yerel yönetimlerin rekabet ortamında, şehrin güçlü ve zayıf yönlerini, fırsat ve tehditlerini göz önünde bulundurarak, piyasa odaklı politikalar geliştirmelerinin gerekliliği, son yirmi yılda, Avrupa’daki kentlerin şehir pazarlamasının yeni şehir yönetimi tarzı içinde güçlü bir araç olduğunu kabul ederek daha girişimci ve daha öngörülü politikalar oluşturma zorunluluğunu gündeme getirmektedir. Şehirler (potansiyel) sakinler, işletmeler ve ziyaretçiler için cazip yerler olmayı ve olmaya devam etmeyi amaçlamaktadır. Bu süreçte kentler, bir şehrin veya bölgenin pazarlanmasının, birçok insanın düşündüğü kadar basit olmadığını keşfederek, kendi pazarlama stratejilerini icat etmeye başlamışlardır (Berg & Braun, 1999: 987). Süreci gelişigüzel yürütmek yerine planlı, bilinçli ve amaç odaklı stratejiler aracılığıyla yönetilmesi rekabet alanlarını oluşturmayı gündeme getirmektedir. Bu rekabet alanlarından birisi de “Engelli Dostu Şehir”, “Engelsiz Şehir” kavramlarıdır.

Kavaratzis ve Ashworth yer markalaşmasının ziyaretçileri ve yatırımları cezbetmede ayrıca benzer yerler arasında özellikle o yerin sakinleri arasında olumlu duygular oluşturma açısından stratejik bir rolü olduğunu belirtmektedir (2015: 156). Bir yer için ise istenen yer imajına ulaşmak amacıyla “Engelsiz Şehir” kavramı rekabet alanı olarak konumlandırılmaktadır. Bir şehrin marka imajını oluşturma ve devam ettirme sürecinde çeşitli metotları ve aktiviteleri kullanarak sürecin planlı, stratejik ve örgütlü şekillendirildiği bir alan olarak Engelsiz Yer Markalaşması çalışmalarının odağında insanların algılamaları ve o yere ilişkin zihinlerindeki imaj bulunur. İnsanların zihninde o

şehre ilişkin olumlu izler, imgeler, resimler oluşturmada dezavantajlı grup olarak nitelendirilen ve sosyal hayat içerisinde sürekli bir şekilde zorluklarla mücadele etmek zorunda kalan engellilere yönelik olarak düzenlemelerin yapılması, başta onların ve yakınlarının daha sonra da diğer insanların zihnini ve gönlünü kazanmada önemli bir rekabet alanı olarak değerlendirilmektedir. Bu amaçla gerek dünya ülkelerinde gerekse ülkemizde şehirleri engelsiz bir hale getirebilmek adına çalışmalar yürütülmektedir. Avrupa Birliği bünyesinde 2010 yılında başlatılmış olan 'Engelsiz Şehir' ödülleri, engelli bireylere hayata daha fazla erişebilme imkânı sağlayan önemli projelerden biridir. Avrupa Komisyonu 'European Destinations of Excellence' (EDEN) girişimi ile AB genelinde ulaşılabilir turizm geliştirme modellerini teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Girişim her katılımcı ülke için mükemmellik kriterlerinin belirlenmesine ve tanıtımını gerektiren ulusal yarışma ve tanıtım kampanyalarına dayanmaktadır. Her yıl farklı temalarda gerçekleştirilen girişimde; 2013 yılında 'Engelsiz Turizm' başlığıyla engelli turistlerinde rahatça seyahat edebileceği mükemmellik kriterleri belirlenmiş ve düzenlenen yarışmalarla kazanan ülkelere ödüller verilmiştir. Ülkemizde ise 'Engelsiz Şehir', 'Engelli Dostu Şehir' 'Engelsiz Turizm' ünvanı almak için çeşitli projeler yapılmaktadır. Bu bağlamda bu çalışmanın konusunu şehirlerin rekabet alanı yaratmada "Engelsiz Şehir" olma adına yaptıkları ve yapması gerekenlerin analizi oluşturmaktadır. Bu amaca yönelik olarak çalışmada; Avrupa Komisyonu (EDEN) tarafından ödüle layık görülen şehirlerin hangi özelliklerinin bu rekabet alanını yönetmede önemli dinamik kriterleri olduğu ortaya konulacak ve bu kriterler 'Gümüşhane Örneği' üzerinden örnek olay incelemesi yöntemi kullanılarak analiz edilecektir.

1. Yer Markacılığı ve Engelsiz Yer Markacılığı Kavramına Genel Bakış

Yer markacılığı kavramı çoğu kez destinasyon pazarlama, kent (şehir) pazarlama ya da yer pazarlama ile karıştırılan bir kavramdır (Papadopoulos, 2004: 37; Smith, 2002: 399; Evans, 2003:418). Bir şehir, bir yer veya bölge için herkesçe tanınan, bilinen, benimsenen olumlu bir kimlik yaratma ve bir yerin ya da bir yerel beldenin kentsel yerel potansiyelini konumlandırma süreci olarak tanımlanan yer markacılığı; var olma amaçlarını farklılık ve farkındalık odaklı stratejilerle insanların zihninde olumlu imajlarla anılmayı hedeflemektedir. Bu amaca yönelik olarak başta şehrin veya yerel beldenin paydaşları olmak üzere o yerin sahip olduğu özellikleriyle, şehri oluşturan güçlerin ve sermaye alanlarının bu amaca yönelttikçe, gerekli stratejik adımların atılmasını sağlanmasını gerekli kılmaktadır. Bunun için de öncelikle, *şehir markası oluşturma* büyük ölçüde *algı ve imgeler aracılığıyla meydana geldiği kabul edildiğinde kentin imajının inşa edilmesi, yönetilmesi ve iletişime geçmesine bağlı olarak, şehir markası yaratmak için başlangıç noktasını, mevcut imajın tespit edilmesi, algıların araştırılması ve istenilen imajın belirlenmesi oluşturmaktadır.*

Şehir markasının oluşmasının büyük ölçüde algı ve imgeler aracılığıyla meydana geldiği kabul edildiğinden kentin imajının inşa edilmesi, yönetilmesi ve iletişime geçmesine bağlı olarak, şehir markasını yaratmak için başlangıç noktası istenilen imajın oluşturulmasıdır (Kavaratzis, 2004: 58). Marka Şehir pazarlamasında kullanılan yaklaşım, yöntem ve araçlar açısından ticari pazarlamada kullanılan yaklaşımla aynı olsa da ekonomik ve sosyal getirisinin etkilediği kişiler açısından farklılıklar göstermektedir. Ticari bir ürün iyi bir şekilde pazarlandığı zaman ondan en çok faydayı o ürünü üreten veya satan işletmeler elde ederken, bir şehir veya kent iyi pazarlandığında o şehirde yaşayan hemen hemen herkes fayda sağlamaktadır. Şehir pazarlamasında elde edilebilecek değer artışından nispeten daha çok kişi faydalanmaktadır. Dolayısıyla 'paydaşlık' şehir pazarlamasında nicelik olarak daha fazladır (Polat, 2017: 235). Bu paydaşlardan birisi de engellilerdir. *Hayatında birçok sorunla mücadele etmek zorunda olan engellilerin yaşam kalitelerinin artmasına yönelik düzenlemelerin yapılması, o yerin veya şehrin yapacağı katkının şehre katacağı artı değer ve sermaye değeri yer markacılığında önemlidir. Engelsiz yer markası, ortak ekonomik, psikolojik, kültürel, politik, duygusal, sembolik ve turistik değerler bütünü olarak şehirlerin bu sermaye alanlarını bir araya getirerek şehre, bölgeye veya beldeye uygun bir kimlik yaratarak, hedef kitlelerin zihninde onların hayatını kolaylaştırmak ve hayat kalitesini artırmaya yönelik olarak düzenlemelerin yapılması, politikaların oluşturulması, kararların alınıp uygulandıktan sonra duygusal çekim alanları yaratmayı amaçlayan özellikle farklılığı ve farkındalığı anlamlandıran bir iletişim yönetimi ve kimlik yaratma sürecidir.*

Bu kimlik yaratma sürecinde Ashworth ve Voogd (1990)'ın yapmış olduğu çalışmada *tanıtım ölçüleri, mekansal işlev ölçüleri, organizasyonel ve finansal ölçütler* şeklinde karmalar oluşturulurken; Kotler, Heider ve Rein (1999), *tasarım, altyapı, temel hizmetler ve çekicilik* şeklinde karmalar oluşturulurken; Hubbard ve Hall (1998) *reklam ve tanıtım, büyük ölçekli fiziksel gelişim, kamusal estetik, mega organizasyonlar, kültürel yenilenme ve kamu –özel sektör ortaklığı* şeklinde karmalar oluşturmuştur (Kavaratzis, 2004: 61). Her bir yaklaşım farklı bir karma içermesine rağmen bakıldığında hepsinin tek bir ortak noktası bulunmaktadır: Marka şehir yaratma karması içerisinde en önemli rol imajdır (Kavaratzis, 2004: 61-62). O yere veya şehre ilişkin insanların zihinlerindeki izler, resimler, simgeler, çağrışımlar, hisler, tutumlar ve izlenimler ile bunların olumlu/ olumsuz değerlendirmeleri sonucunda insanların zihninde o yer ile ilgili akla gelen ilk resim, sembolik anlamlar ve algılar olarak yer **marka imajı** (Güz, 2016: 180), o yerin veya şehrin sahip olduğu değerlerin konumlandırılması sonucu oluşur. İnsanların zihinlerinde bu algının oluşturulmasında da algılayan bireyin psikolojik durumu, kültürel, tarihsel ve ideolojik geçmişi, bireysel deneyimleri o yerin sermayesinin anlamlandırılması sürecinde filtre görevi görür (Anholt, 2011: 24).

Walter Lander'un markalar zihinlerde yaratılır vurgusundan hareketle (Klein, 2000: 113) bir değer yaratma süreci olarak Engelsiz Yer Markacılığı, o yer, bölge, şehir ya da ülke için zihinlerde yaratılan rekabet kimlik ve rekabet kişilik odaklı ayırt edici özelliği ifade etmektedir. Bir şehre ilişkin tarihsel, kültürel, ekonomik, sosyal ve politik özelliklerin ifadesi olan Engelsiz Yer Markacılığı, kilit paydaşlar olan engelliler için yaratılan artı değer ile insanların alternatifler arasındaki seçim ve tercihlerinde ve o yeri zihinlerinde anlamlandırmada tercih güvencesi olarak da işlev görmektedir.

Şehir marka çalışmalarını "Şehir markalaşması" terimleri ile tanımlayan Simon Anholt da şehir pazarlanmasının klasik reklam ve pazarlama çalışmaları ile yapılmasının hedef kitlenin duygusal ve geçmiş bileşenlerini pas geçmek anlamına geleceğinden "rekabetçi markalaşma" olarak yeniden adlandırmanın önemine dikkat çekmektedir (Anholt, 2011: 17). Fiziksel, estetik, sembolik, akılcı ve duygusal unsurların bütünü olarak yer markası, rakiplerinden ayırıcı sermaye alanlarının değer, imaj eksenli yönetilmesini gerekli kılmaktadır. Sahip olduğu sermaye değerlerinin paydaşlar için ne anlam ifade ettiği sorusu üzerine odaklanılan bu süreçte, o yeri veya şehri tanımlayan, anlamlandıran özelliği ile o marka şehrin insanlara sunduğu vaatleri konumlandırmakta ve tanımlamaktadır.

Kentin var olan paydaşları olmak üzere potansiyel paydaşların da katılıp, güç birleştirmesi ile uzun vadede kimlik yaratma süreci olarak yer markacılığı; marka stratejisi ve iletişim odaklı kullanılan bir alan olarak yapılandırılmaktadır. Şehir ve belde için güçlü, stratejik, uygun, olumlu, çekici, benzersiz, kalıcı, kaliteli, farklı ve sürdürülebilir kimlik ve itibar yaratarak o yer, şehir, bölge, ülke için marka değerini konumlandıran yer markacılığı (Grenberg, 2000: 228) ve engellilerin hayatına yeni değer katan, onların sosyalizasyonunu sağlayan, onlarda olumlu duygular oluşturarak yeni değer alanlarını tanımlayan Engelsiz Yer Markacılığı, kültürel, ekonomik, duygusal, sembolik ve sosyal sermaye alanlarının engelliler için konumlandırılmasını gerekli kılmaktadır.

2. Engelsiz Yer Markacılığı Bağlamında Sermaye Alanları ve Engelsiz Turizm

Yer Markacılığı, aynı zamanda o yerin sermaye alanlarını da şekillendirmektedir: **Ekonomik sermaye** bir yerin veya şehrin ekonomik gücü, alt yapısı, rekabet edebilirliği, sunulan yaşam kalitesi ve maliyeti, yatırım ve yatırımcı çekme cazibesini içerirken, **sembolik sermaye**; coğrafi konum, mimari, sembolik yapılar, yerin konu olduğu film, dizi, roman, resim vb. sanatsal yapıtlar, uluslararası kurumlara ve etkinliklere yaptığı ev sahipliği, doğası, çevresi, tarihi, doğal güzelliklerini içeren bir sermaye alanı olarak değerlendirilmektedir. Güz ve Şahin'e göre **sosyal sermaye** yerin veya şehrin nüfusu, gündelik yaşam tarzları, gelenek ve görenekleri, gastronomisi, mitleri, kültürü, o yerde doğmuş veya yaşamış ünlüleri ve bireylerin o şehre veya yere ilişkin yaşadıkları hikâyeleri ve kendi öyküleri üzerinden tanımlanabilmektedir. **Kültürel sermaye** o yere ilişkin kültürel değerleri, tarihi ve inanç sistemlerini içermektedir. **Duygusal sermaye** ise bireylerin çağrışımsal olarak duygularını harekete geçirebilen o yere ilişkin zihninde oluşan duyguların tümünü içerir. Duygusal sermaye kavramı diğer sermaye türleri ile ilişkili olarak harekete geçebilir

niteliktedir. Yer markalaşmasında ekonomik sermaye dışındaki sosyal ve sembolik sermaye insanların duygularına dokunmak, insanlarla manevi bağ kurmak, duygudaşlık yaratarak duygusal bağ kurmak ve o yere ilişkin olarak algılarını açmak, gönderilecek mesajları bu doğrultuda kurgulamak sürecin dinamikleri olarak değerlendirilmektedir (Güz & Şahin: 2018: 365-366).

Florida, yer markacılığını şehrin insanlar tarafından tercih edilir olma durumunu insana dayalı, yer temelli olarak, şehrin yürünebilir yaya dostu sokaklar, bisiklet yolları, yeşil alanlar, parklar, sanat ve müzik mekanları, insanların kafe ve restoranlarda bir araya gelebileceği canlı kaldırımların olduğu, yaşanacak ve çalışılacak “müthiş” yerler haline getirme süreci olarak tanımlar. Bu anlamda şehirlerin rekabetçi iş ortamından fazlasına, “insan iklimine” ihtiyacı olduğuna da dikkat çeker (Florida, 2017: 17). Aynı şekilde Engelsiz Yer Markacılığı, Engelsiz Şehir de engelli insanların sosyal, ekonomik, ticari, kentsel alt yapı olarak bütün bu imkanlara erişebileceği düzenlemelerin yapıldığı, gereken adımların atıldığı, politikaların üretildiği, kararların alındığı ve uygulandığı düzlemi tanımlamaktadır.

Bir şehir ve yer için yaratıcı, yenilikçi, çekici, bilindir, gerçek, açık ve net bir ortak değer yaratarak sosyal, politik, ekonomik, turistik ve kültürel olguları kapsayan özelliği ile (Smith, 2005: 340-344) bir yerin hem şimdi, hem de gelecekte yapacağı iletişimi de yapılandıran yer markacılığı, şehir ve ülke boyutunda bir iletişim çabası olarak görülse de, yerel yönetimlerin sürece katkısını da içermektedir. Engelsiz Yer Markacılığı, ülke, şehir veya yer markalaşması sürecinde yönetim birimlerinin sosyal, kültürel, duygusal, ekonomik ve sembolik sermaye alanlarının doğru tespit edip amaca yönelik konumlandırılmasını ve yönetilmesini zorunlu kılmaktadır. Özellikle de kentin alt yapısı ve kent sakinlerinin yönetimle temasının önemli aşaması olan yerel yönetimler; engellileri anlamak ve ihtiyaçlarına cevap vermek, onların hayatını kolaylaştırmak, onları sosyal hayata katmak suretiyle olumlu duygular, izlenimler ve algılar oluşturmada, olumlu imaj oluşturmak ve devamlı kılmada şehrin kendine ait bölümü ile ilgili sosyal, kültürel, ekonomik ve sembolik sermaye biriktirmekle görevlidir. Engelsiz Yer Markacılığı, küresel ölçekte; farklı yerler için gerek ekonomik, gerek siyasi, gerek diplomatik gerekse turizm alanında rekabet edebilmek amacıyla ülkelere, bölgelere, şehirlere farklı avantaj sağlayan ekonomik, kültürel, duygusal ve sembolik sermayeyi ifade eden bir kavram olarak; engelliler için soyut ve somut sermaye üretmesini anlamlandırmaktadır.

Şehirlerin veya yerlerin marka olması, turizmde rekabet edebilirlikte onları bir adım öne çıkarıyor olsa da o yere veya şehre yatırım kazandırma, ekonomik gelişmişlik yaratma, kenti estetik ve duygusal olarak tercih edilir kılma gibi özellikler de bu süreci şekillendiren ve engellilerin yaşam kalitesini artıran değişkenler olarak değerlendirilmektedir. Türkiye’de engelsiz kentlerin önündeki engellerin uygulamalardan kaynaklandığını da dikkate alacak olursak, Engelsiz Yer Markası yaratmada sermaye alanlarının engellilerin hayatını kolaylaştıracak ve hayat kalitesini artıracak şekilde yeniden konumlandırılması şehirlere rekabet avantajı sağlayacak ve ayrı üstünlük alanı sağlayarak algıları şekillendirecektir.

BM Genel Sekreteri Kofi Annan, engellileri “Dünyanın en büyük azınlığı” olarak tanımlamıştır. Dinlerin, dillerin ve ırkların ötesinde çok önemli bir grubu oluşturan engellilerin sayısı Dünya Sağlık Araştırması verilerine göre 700 milyonu aşmaktadır. 1980’lere kadar aktif yaşamdan uzak kalan engellilerin ‘engelleri’ artık sosyal bir sorun olarak algılanmaktadır. Engelli haklarının gelişmesi, onların sosyal yaşamdaki engellerinin ortadan kalkmasıyla birlikte, dünyanın en büyük azınlığının dünyanın en büyük özel pazarı olma gerçeği gibi bir durum ortaya çıkarmaktadır. Bu pazarın en önemli hedeflerinden biri ise “Engelli Turizmi”dir. Türkiye’nin de imzalandığı BM Engelli Hakları Sözleşmesi’nin “Kültürel yaşama, dinlenme, eğlence ve spor etkinliklerine katılım” başlığını taşıyan 30. maddesi, dünyadaki turizme yönelik bakış açısını tamamıyla değiştirebilecek niteliktedir. Engellilerin tatil yapma haklarını duyuran bu maddeyle birlikte, başta gelişmiş ülkeler olmak üzere pek çok ülke turizm anlayışlarını yeniden engelsiz turizm çerçevesinde konumlandırmaya başlamışlardır (Kilimci, 2008: 258).

TÜRSAB (2008) raporuna göre İngiliz Üniversitesi Surrey tarafından yürütülen OSSATE (One-Stop-Shop Accessible Tourism in Europe- Avrupa’da Erişilebilir Turizm) adlı çalışmasında Avrupa’da 46 milyona yakın fiziksel ya da zihinsel engelli yaşadığını ortaya koymaktadır. Hareket zorluğu yaşayan hamile kadınlar ve 65 yaş ve üzeri nüfus göz önüne alındığında bu rakam 130

milyona kadar ulaşmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre bu nüfusun yaklaşık yüzde 70'i seyahat etmektedir. Bu kişilerin genellikle birilerinin refakatiyle seyahat ettikleri düşünüldüğünde Avrupa'da seyahat eden potansiyel rakamın 130 milyon kişi ve bunların yaklaşık turizm harcamasının 80 milyar Avro'dan fazla olduğu belirtilmektedir (TÜRSAB, 2008).

Bütün istatistikî veriler göz önüne alındığında bu alana yatırımlar yapılmasının kaçınılmaz olduğu görülmektedir. Bu yatırımlara örnek girişim olan European Destinations of Excellence (EDEN), 2013 yılında 'Engelsiz Turizm' temasını kullanmıştır. Bu kapsamda bu projede engelsiz olma durumuna dair 5 ana kriter belirlenmiştir (ec.europa.eu):

- Altyapı ve tesislere bakıldığında engelsizdir
- Ulaşım bütün kullanıcılar düşünülerek tasarlanmıştır.
- Verilen hizmetler yüksek kalitede ve eğitimli personeller tarafından verilmektedir.
- Etkinlikler, sergiler ve gezilecek yerler herkes için erişilebilirdir.
- Pazarlama, rezervasyon, web siteleri ve hizmetler engel veya yaş gözetmeden ulaşılabilir.

3. Engelsiz Hayatlar Ve Engelsiz Şehirler

Son yıllarda gelişmiş ülkelerde engellilerle ilgili atılan adımlar sonucunda ortaya çıkan kamuoyu konuyu devamlı gündemde tutmakta, sağlanan gelişmeleri yeterli bulmamakta ve bunları daha da genişletmek adına devamlı çabalar sarf etmektedir. Engelli ve yaşlılara yönelik düzenlemelerin sağlıklı insanlara da ilave faydalar sağladığı vurgulanarak, bir mekanın sadece bir bölümünün engellilere ayrılması ve ona göre planlanması gibi revizyonist düşüncelere şiddetle karşı çıkmakta, herhangi bir mekanı düzenleme sırasında onun tamamının yani her bir noktasının sağlıklı insanlar kadar engellilerce de kullanılabilme olanaklarının mutlaka sağlanmasının hedeflenmesi gereği belirtilmektedir (Bekiroğlu, 2002: 177). Engelsiz Hayatlar ve Engelsiz şehirleri yaratmada başta yerel yönetimlerin sosyal sorumluluk ve global vatandaş olmaları adına üzerlerine düşeni yapmaları, engelli insanların sosyal hayata katılmalarının önündeki engellerin kaldırılmasına yönelik düzenlemelerin yapılmasının yanı sıra, yeni bir proje yapılırken, bütün bunların göz önüne alınarak ve hassasiyetle her adımda bunların dikkatlice yapılandırılması gerekmektedir.

Bu anlamda endüstrileşmeyle hızla büyüyerek plansızlaşan kentler, insanların sosyal yaşamlarını giderek zorlaştırmaktadır. Yanlış yapılan kentsel tasarımların, fiziksel açıdan herhangi bir engeli olmayan bireyler üzerinde bile ciddi verim kaybına yol açması, geçici ve kalıcı engel taşıyan insanların sorunlarına daha çok dikkat çekmektedir (Bekçi, 2012: 27). Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun kabul ettiği Engelli Kişilerin Hakları Bildirgesi'nde engelli kavramına bakıldığında; çeşitli engellerle karşılaştıkları zaman diğerleriyle eşit bir düzeyde topluma tam ve etkili bir şekilde katılmalarını engelleyen uzun süreli fiziksel, zihinsel, ruhsal ve duyuşal sınırlılığı olan kişiler olarak tanımlanmaktadır (1971: 2).

Bu doğrultuda "Engelsiz Şehir" kavramı 'herkesi kucaklayan' bir anlamı içermektedir. 'Herkes İçin Ulaşılabilirlik' ilkesi ile mekan ve hizmet açısından akla gelebilecek her şeyin engellilerin de düşünülerek yapılması gereği kastedilmektedir. Kamusal alanlarda insanlar tam anlamıyla bütün engellerden arınmış bir şekilde hareket ve iletişim imkanına sahip olduğu zaman erişilebilirlik de gerçekleşmiş olacaktır (www.accessibletourism.org). Bu anlamda bakıldığında 'Erişebilir Şehir' kavramının da 'Engelsiz Şehir' kavramıyla aynı anlamda kullanıldığı görülmektedir. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın (2013) erişilebilirlik tanımına bakıldığında binaların, açık alanların, ulaşım ve bilgilendirme hizmetleri ile bilgi ve iletişim teknolojisinin engelliler tarafından güvenli ve bağımsız olarak ulaşılabilir ve kullanılabilir olmasını ifade ettiği görülmektedir.

Çağlar (2012: 543)'ın yapmış olduğu değerlendirme de kavramların birbirinin yerine kullanıldığını kanıtlar niteliktedir. Ona göre engelliler için erişilebilirlik, hakları kullanabilmenin bir aracı olmanın yanında, bağımsız yaşamanın, toplumsal yaşamın tüm alanlarına tam olarak katılabilmenin de koşuludur. Engellilerin bağımsız ve insan onuruna uygun bir yaşam sürebilmeleri için toplumun diğer üyeleriyle eşit şekilde fiziksel çevreye, ulaşım, bilgi ve iletişim teknolojisi dahil bilgiye ve iletişime, halka açık diğer tesis ve hizmetlere erişimlerinin sağlanması gerekmektedir.

Hahn'ın 1986'da "Engellilik Ve Kent" üzerine yaptığı ünlü çalışmada; çocukların ve yetişkinlerin karşılaştıkları zorlukların, oryantasyon sorunlarının çözümünü bireylerin kişisel özellikleri ile açıklanabileceği düşüncesi yerine mimari engellerin ve ilgili faaliyetlerin düzenlenmesinde engelli bireylerin hareket sınırlılığı düşünülerek yapılması gereği belirtilmiştir (Hahn, 1986: 274). Bu durumda belediyelere büyük bir görev düşmektedir. Günümüzde engellilerin kendi kendine yetmesi, belli bir bilgi ve kültür düzeyine ulaşması, meslek edinebilmesi ve çevresiyle sağlıklı ilişkiler kurarak toplumsal hayata katılmasının sağlanması şehrin önemli duyarlılıklarından biridir. Engelli vatandaşların eğitim, istihdam, sağlık, ulaşılabilirlik ve bakım gibi tüm alanlardaki ihtiyaçlarını karşılamak suretiyle, başkalarına en az şekilde muhtaç olarak yaşamalarının sağlanması yerel yönetimlerin görev ve sorumlulukları içerisinde (Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı, 2010: 3).

Dünya Sağlık Örgütü'nün dünya nüfusunun % 15'inin bir tür engel ile yaşadığı 2010 yılı tahmini incelendiğinde; geçmiş yıllarda yapılan dünya nüfusunun % 10'unu engelli bireylerin oluşturduğu tahmininde artış yaşandığı görülmektedir. Bu küresel engellilik durumunun artışının başlıca iki nedeni olarak nüfusun yaşlanması ve kronik hastalıkların hızla artışının yanı sıra engelliliğin ölçülmesinde kullanılan yöntemlerdeki gelişmeler olarak öne sürülmektedir (WHO, 2011).

Engellilerin karşılaştıkları sorunların başında yoksulluk, eğitim, ulaşım, fiziksel çevre, konut ve iyileştirme gibi konular gelmektedir. Yapılan araştırmalara bakıldığında, dünyanın her yerinde engellilerin büyük çoğunluğunun toplumun yoksul kesimlerinden geldiği ve yoksulluk içinde yaşadıkları görülmektedir. Eğitimdeki eksiklikte yoksullukla endeksli olarak ortaya çıkmaktadır. Aileler maddi sıkıntılardan dolayı engelli çocuklarını okula gönderememekte ve eğitim bakımından eksik kalmaktadır. Rehabilitasyon ve araç-gereç gereksiniminin yeterince karşılanamaması, fiziksel işlevlerinde bozulma nedeniyle aile ve özel yaşamında kısıtlanması ve istihdam sorunları gibi etkenler engellilerin toplumla bütünleştirilmesinin önündeki en büyük engellerdendir. Bu sorunların haricinde en önemli olan sorun ise; ailelerin ve çevredeki insanların engellilere bakış açısından kaynaklanmaktadır (www.devturkiye.org).

Bu bağlamda bu konuya ilişkin olarak 2004 tarihli ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ile 5393 sayılı Belediye Kanunu, belediyelerin engelliler için sunacakları hizmetleri tanımlamıştır. 2005 tarihli 5378 sayılı Kanun engellilerin erişebilirliğinin sağlanması konusunu kamu kurum ve kuruluşlarına ait mevcut resmî yapılar, mevcut tüm yol, kaldırım, yaya geçidi, açık ve yeşil alanlar, spor alanları ve benzeri sosyal ve kültürel alt yapı alanları ile gerçek ve tüzel kişiler tarafından yapılmış ve umuma açık hizmet veren her türlü yapı ile toplu taşıma hizmet ve taşıtlarının bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren yedi yıl içinde engellilerin erişebilirliğine uygun duruma getirileceği hükmüne bağlanmıştır. Ancak, yapılan tüm kanun ve yönetmelik hükümlerine rağmen, pek çok kentimizde yeterli ve doğru uygulama yapılmamakta, yapılan düzenlemelerin pek çoğunda ise ilgili TSE standartları dikkate alınmamaktadır. Bu standartların uygulanmasında çalışan teknik personelin konuya ilişkin teknik bilgi düzeyinin düşük olması ve standartların yeterince incelenmemesi doğru olmayan ve yetersiz uygulamalara yol açmaktadır (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2011: 2).

Bu anlamda engellilerin erişimine yönelik kurallardan hareketle "Engelsiz Tasarım" (barrier-free design) ilkeleri ortaya konulmakta ve yerel yönetimler tarafından, şehirler için "Engelsiz Tasarım Kılavuzu" hazırlanmasının önemine işaret edilmektedir. ASPB Özürlü ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından ulaşılabilirlik (erişilebilirlik) konusunda temel bilgileri içeren teknik el kitapçığı yayınlanmıştır. Bu kitapçıkta, yerel yönetimlerin hizmet götördükleri kent mekanlarında yapılabilecek, 'Engelsiz Mekan' düzenlemelerine ilişkin olarak, giriş bilgisi niteliğinde temel bilgilendirme amacıyla, engelliler için kentsel kamusal dış mekân tasarımına yönelik uygulanması gereken bazı standart değerler ve tasarım ilkelerinin önemine işaret edilmektedir (ASPB, 2011: 2).

4. Engelsiz Marka Şehirler Örneklerinin Analizi

4.1. Araştırmanın Amacı

Avrupa Birliği bünyesinde 2010 yılında başlatılmış olan 'Engelsiz Şehir' ödülleri, engelli bireylere hayata daha fazla erişebilme imkanı sağlayan önemli bir girişimdir. EDEN tarafından 2013

yılında 'Engelsiz Turizm' başlıklı etkinlikle engelli turistlerinde rahatça seyahat edebileceği mükemmellik kriterleri oluşturulmuş ve düzenlenen yarışmalarla kazanan ülkelere ödüller verilmiştir. Bu araştırmanın amacı, engelsiz yer markacılığı bağlamında sermaye alanlarının ortaya konulması ve bu alanların "Engelsiz Şehir" olma adına ödül alan yerler üzerinden incelenerek Gümüşhane Belediyesi'nin faaliyet ve politikalarında nasıl yer aldığı araştırılmasıdır. Bu amaca yönelik olarak EDEN tarafından ödüle layık görülen şehirlerin hangi özelliklerinin bu rekabet alanını yönetmede önemli dinamikler olduğu ortaya konulmakta ve bu dinamikler 'Gümüşhane Örneği' üzerinden analiz edilmektedir.

4.2. Araştırmanın Yöntemi

Avrupa Birliği bünyesinde 2010 yılında başlatılmış olan 'Engelsiz Şehir' ödülleri, engelli bireylere hayata daha fazla erişebilme imkanı sağlayan önemli projelerden biridir. EDEN tarafından 2013 yılında 'Engelsiz Turizm' başlıklı etkinlikle engelli turistlerin de rahatça seyahat edebileceği mükemmellik kriterleri oluşturulmuş ve düzenlenen yarışmalarla kazanan şehirlere ödüller verilmiştir. Bu doğrultuda, EDEN tarafından 'engelsiz turizm' başlığı altında ödül kazanan şehirler "engelsiz şehir" kriterlerini oluşturmak ve ayrıcalıklı sermaye alanlarına göre değerlendirmek için tercih edilmiştir. Oluşturulan kriterler üzerinden Gümüşhane Belediyesi'nin yapmış olduğu faaliyetleri incelemek ve sermaye alanlarına göre gruplandırmak için valilik tarafından yayınlanmış kitap, broşür, belediyenin web sayfası ve SODES projeleri incelenmiştir. Sermaye alanlarına göre kategorize edebilmek için "Yer Markası Sarmalından İstanbul Markası Oluşturmada Çağrışımsal Sermaye Alanlarına İlişkin Retoriksel Bir Analiz" (Güz ve Şahin, 2018) isimli makaleden faydalanılmıştır. Makalede sermaye alanları ekonomik sermaye, sembolik sermaye, sosyal sermaye, duygusal sermaye ve kültürel sermaye olarak belirlenmiştir. Ödüle layık görülen şehirlerin hangi özelliklerinin bu rekabet alanını yönetmede önemli dinamikler olduğunu ortaya koymak ve Gümüşhane Belediyesi'nin çalışmaları üzerinden incelemek için bu çalışmada 'örnek olay inceleme' yöntemi kullanılmıştır. Örnek olay incelemesi, gerçekte ortamda neler olduğuna bakma, sistematik bir biçimde verileri toplama, analiz etme ve sonuçları ortaya koyma yoludur (Davey'den akt. Aytaçlı, 2012: 3) Denzin ve Lincoln'a göre örnek olay incelemesinde genelleştirme yerine durumdan en mükemmel şekilde ne anlaşıldığının çalışılmasının tasarısı üzerinde vurgu yapılmaktadır (Aytaçlı, 2012: 3).

4.3. Araştırma Bulguları

Bu çalışmada "Engelsiz Şehir" olma adına Avrupa Komisyonu (EDEN) tarafından ödüle layık görülen şehirlerin hangi kriterler nedeniyle ödüle layık oldukları, yaptıkları ve yapması gerekenlerin analizi yapılmaktadır. Bu amaca yönelik olarak da ödül alan şehirler ve özellikleri şu şekilde incelenmiştir:

Kaunertal Vadisi, Avusturya

1998 yılında kurulan Kaunergrat Nature Park yüksek Alp dağları, zengin bitki ve vahşi yaşam çeşitliliği ile bilinmektedir (EDEN, 2013:4). Spor tutkunları bölgede bisiklet ve monoski ile gezerek veya kayak yaparak pistleri keşfedebilmektedir. Ayrıca birçok **yürüyüş parkuru da tekerlekli sandalye erişimine uygun bir şekilde planlanmıştır**. Bölgenin altyapısı - özellikle konaklama, kayak merkezleri ve kayak alanları - herkesin tatilini hoş bir şekilde geçirmesini sağlamak için revize edilmiştir. **Otel ve misafirhanelerin tekerlekli sandalye dostu olup olmadıkları sosyal hekimler uzmanı tarafından kontrol edilmektedir** (www.tyrol.com).

<https://www.tyrol.com/things-to-do/barrier-free/adaptive-nordic-skiing>

<https://www.tyrol.com/things-to-do/barrier-free/handbike-routes>

Ottignies-Louvain-la Neuve, Belçika

Louvain la Neuve şehri **herkesin erişimine açık olma fikriyle tasarlanmıştır**. Yaşları veya engeli ne olursa olsun **herkesi dikkate alan erişilebilirlik ve hareketlilik** anlayışıyla şehir merkezi tamamen yayalaştırılmıştır. Bu politika ile şehrin erişilebilirliğini artırmak için şu alanlara bütçe ayrılmıştır (ec.europa.eu):

- Şehir merkezindeki kaldırımları yenileme
- İniş-çıkış için kaldırımların yüksekliğini azaltma
- Binaların engelli erişimine uygun olmasını sağlamak
- Belirli binalara erişim rampaları eklemek

Hükümet hareketlilik sorunları ile ilgili tüm soru ve şikayetleri ele almak için 'handicontact' birimi oluşturmuştur. Kentin turizm yetkilileri yaşları veya engel durumları ne olursa olsun tüm ziyaretçilerin ihtiyaçlarını dikkate almak için **eğitim** almışlardır. **Şehir müzeleri özellikle çocukların ve görme engelliler gibi belirli grupların ihtiyaçlarına göre tasarlanmış aktiviteler** sunmaktadır. **Tam tekerlekli ve puset erişimine uygundur**. Kentte doğa yürüyüşleri yapmak isteyen çocuklu veya engelli bireylere sahip ailelerin de ihtiyaçlarını düşünerek tasarlanmıştır (EDEN, 2013: 5).

Stancija 1904-Svetvincenat, Hırvatistan

Stancija 1904, Svetvincenat Belediyesinde Smoljanci'de yer almaktadır. Istria yarımadasında yer alan Stancija, deniz seviyesinden 266 m ve denize 25 km uzaklıktadır. Belde de ziyaretçiler için golf, kayak, yürüyüş veya bisiklet gibi aktiviteler bulunmaktadır. Pula'daki akvaryumu ziyaret ederek, sörf yaparak ya da şehirdeki kültürel ve tarihi yerleri gezerek günlerini geçirebilmektedir (ec.europa.eu).

Hükümet yetkilileri bahçelere veya teraslara engellilerin kolayca erişebilmesi için **yüksek kaliteli konaklama olanakları** sunmaktadır. Böylelikle **engelli ziyaretçiler mekanların bir çoğunu kolayca dolaşabilmekte ve plaja yardım almadan ulaşabilmektedir**. **Görme engelliler için Braille alfabesiyle yazılmış menülerle** konuklar kimseye ihtiyaç duymadan yemeklerini yiyebilmektedir.

Bununla birlikte yükselteleri düşürülmüş kaldırımlar ve engelliler için ayrılmış park yerleri ile günlük hayatlarını engelsiz bireyler gibi sürdürebilme imkanları tanınmıştır. Klinik, market, eczane, gazete bayileri engele ve yaşa bakılmadan herkesin ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde tasarlanmıştır (EDEN, 2013: 6).

Polis Chrysochous Belediyesi, Kıbrıs

Polis Chrysochous Belediyesi, çekici plajlar, farklı mimari tarzı, zengin kültür ve tarihiyle doğal bir güzelliğe sahip ideal trustik bir yerdir. (ec.europa.eu).

Polis Chrysochous'u özel ihtiyaçları olan ziyaretçiler için eşsiz bir turizm merkezi haline getiren birçok hizmet bulunmaktadır. Bu hizmetler şunlardır:

- **Oteller ve daireler tekerlekli sandalye erişimine uygun konaklama hizmetine sahiptir.**
- **Tekerlekli sandalye kullananlar fotovoltaik panellerle güçlendirilmiş yenilikçi bir elektronik sistemle sahile inebilmektedir.**
- Kasaba ve köylerdeki kaldırımlar engellilerin erişimi için rampa eğimi düşünülerek tasarlanmıştır. Ayrıca belediye elektrikli sandalyelerin yeniden şarj edilmesi için özel bir alt yapı kurmuştur.
- Plaj ve parklardaki vatandaşlar için tüm kamu sağlık tesisleri, mini otobüs ve özel taksilerde engelli erişimine uygundur (EDEN, 2013: 7).

Lipno, Çek Cumhuriyeti

Lipno, Çek Cumhuriyetinin en cazip turistik yerlerinden biridir. Kayak yapma, gölde bota binme, kızak kayma, yürüyüş yapma gibi aktiviteler hem çocuklu aileler hem yaşlılar hem de engelli vatandaşlar düşünülerek planlanmıştır. Engelsiz Lipno projesi **engelli insanlar için programlar** sunmaktadır ve onların birçok **bölgede engellere takılmadan aktivite yapabilmelerini sağlamaktadır**. Tandem ve el bisikletleri ile **engelli ziyaretçiler Sumava'nın doğal ortamında bisiklet yollarında gezebilmektedir**. Kolayca kontrol edilebilen elektrikli botlarla Lipno da yelken açabilmekte, kapalı alanlarda ise **Aquaworld su cennetinde kayarak eğlenmeleri için özel asansörler bulunmaktadır**. **Göl çevresindeki yürüyüş yolları da tekerlekli sandalye erişimine uygundur**. Lipno nod Vitovau'daki bilgi merkezindeki personeller engelli ziyaretçilerin ihtiyaçlarına cevap verebilmek için **özel eğitim almışlardır** (EDEN, 2013: 8).

Haapsalu Kenti, Estonya

Estonya'nın batı kıyısında yer alan Haapsolu, Kuzey'in Venedik'i olarak anılmaktadır. Tarihi ve deniz atmosferi, ılık deniz suyu şifalı çamur banyoları ve misafirperver şehir sakinleri ile ünlüdür. 19.yy'da keşfedilen terapötik çamurla bilinen kasaba engelli ziyaretçilere uzun yıllardır ev sahipliği yapmaktadır. Belediye ve özel işletmeler **erişilebilirlik** konularını düzenli olarak tartışmak için "The Laanemaa Chamber Of Disabled People" isimli toplulukla **yerel bir şemsiye altında engelli**

insanları bir araya getirmektedir. Bazı taksi ve otobüsler de tekerlekli sandalyenin adapte edilebileceği şekilde düzenlenmiştir (EDEN, 2013: 9).

Morvan Ulusal Parkı, Fransa

Fransa'nın doğusunda Burgundy bölgesinde yer alan Morvan doğa parkı, yiyecekleri ve şaraplarıyla ünlüdür. Ziyaretçiler yürüyüş yapmak, bisiklet sürmek, binicilik, kano ve rafting gibi aktivitelerle eğlenmek için burayı tercih etmektedir. Tarih ve sanat kenti olan Autun ve kaplıca kenti olan Saint-Honore-les-Bains de burada yer almaktadır. Ayrıca birçok eko-müzenin yanı sıra 'Değişim ve Göç' temalı tarihi müzeler ağında sunmaktadır (EDEN, 2013: 10).

'Herkes için Morvan' programı 2006 yılından beri engelli ve engelsiz herkes için erişilebilir ve sürdürülebilir turizmi geliştirmek için hayata geçirilmiştir. Bu kapsamda yapılan **erişilebilir etkinlikler ve aktivitelere** bakıldığında şu etkinlikler dikkat çekicidir (ec.europa.eu)

- Herkes için doğa yürüyüşleri,
- Yürüyüş, yüzme, balık tutma, duysal tırmanma, **tekerlekli sandalye ile off-road yapma**,
- **Tematik turlar ve engelli insanlar için hazırlanmış geziler**,
- Çok sayıda mağaza, hotel veya gezi yerlerinde 'Turizm ve Engelli' etiketi ile ziyaret.

Maraton, Yunanistan

Attika'nın doğu kıyısındaki Maraton, antik tarih ve modern Yunan misafirperverliğini eşit dozlarda sergileyen bir kenttir. 40 km kıyı şeridinde sahip Maraton, izole edilmiş kum koyları ve el değmemiş kristal berraklığındaki sularıyla ünlüdür. Burada yüzme, şnorkel, rüzgar sörfü gibi çeşitli su aktiviteleri yılın dokuz ayı rahatlıkla yapılabilir (ec.europa.eu).

Fiziksel durumları veya yaşları ne olursa olsun her kesimden insanın birçok yenilikle buluşmasına izin veren bir yerdir. Erişim sıkıntısı çekmek istemeyen engelli bireyler yüksek kaliteli

erişime uygun hizmetlerin tadını çıkarmak için buraya gelmektedir. **Çok dilli bir audio sistem, işaretli patikalar ve panoramik gözlemevi bulunan Schinias Ulusal Park'ında her yer tekerlekli sandalye erişimine uygun dizayn edilmiştir.** Bölgedeki birçok arkeolojik ve kültürel alanda **Nea Makri plajı gibi tekerlekli sandalye erişimine uygundur.** Belediye kamp alanının yanı sıra birçok oteller ve misafir evleri de engellilerin ihtiyaçları düşünülerek yapılmıştır (EDEN, 2013: 11).

Kaposvar ve Zselic Bölgesi, Macaristan

Bölge, 20.yy'ın başlarında gelişen şehir döneminin yapılarını tüm orijinalliği ile korumuştur. Kaposvar şehir merkezinin önemli bir kısmında hava kirliliğinin azaltılması ve trafiğin ortadan kaldırılarak yaya yolu yapılması sayesinde çeşitli kültürel etkinliklerin burada yapılması sağlanmaktadır. Bisiklet yolları ve şeritlerinin sayısında da sürekli bir artış görülmektedir. Bölgede engelliler için yapılan düzenlemeler ise; **engelli yaya geçitleri, rampalar, sesli sinyaller, oryantasyon, festivallerde tekerlekli sandalye geçişine izin veren engelsiz bölgeler ve toplu taşıma araçlarıdır** (<https://ec.europa.eu>). Ayrıca **turist danışma merkezi görme engelliler için Braille haritaları ve ses klavuzları, işitme engelliler için de altyazılı tanıtım filmleri sunmaktadır** (EDEN, 2013: 12).

Cavan Kasabası ve Çevresi, İrlanda

Cavan, İrlanda adasının ortasında zengin ve antik mirasa sahip bir göller bölgesidir. Kentte engelli ziyaretçilere eşsiz bir turizm deneyimi sunabilmek için engelli danışma gruplarından fikir alınmaktadır. **Personeller engelli ziyaretçilerin erişilebilirlik sorunlarını çözmek ve ihtiyaçlarını karşılamak için eğitim almışlardır.** Ayrıca tesislerin erişilebilirliğini gösteren semboller bulunmaktadır. Dublin'den Cavan'a yolculuk yapmak isteyen engelliler tekerlekli sandalyeleri için rezervasyon yaptırabilmektedir. Kentte bulunan göllerin çoğunda **erişilebilir balıkçılık** mevcuttur. **Kütüphane, turist ofis, parklar bütün ziyaretçilerin erişimine uygun bir şekilde dizayn edilmiştir** (EDEN, 2013: 13).

Pistoia, İtalya

Pistoia, engelliler, çocuklu aileler ve yaşlıların rahatça ziyaret edebileceği erişilebilir ve misafirperver bir kenttir. 'Herkes İçin Pistoia' projesi ile hizmetlerinin erişilebilirliğini daha da geliştirmişlerdir. Şehir merkezinde çoğu bölge **trafiğe kapalı ve tekerlekli sandalye ile dolaşıma uygundur.** Kenti dolaşanlara kolaylık sağlamak için oluşturulan gezi kitapçıklarının yanı sıra görme engelliler içinde **Braille alfabesi ve seslendirme kayıtları bulunmaktadır.** Ayrıca **Tactile Müzesi'nde görme engelli ziyaretçiler için "Dokunarak Deneyimleme" imkanı vardır** (EDEN, 2013: 14).

Liepaja, Letonya

Liepaja, Baltık Denizi ile Letonya'nın beşinci büyük gölü arasında bir arazi üzerinde yer almaktadır. Liepaja, zengin tarihinin yanı sıra çeşitli kültürel geleneklere ve kumlu sahillere sahiptir. Yerel mimarisi ve sanatı, farklı tarihsel dönemleri yansıtmakla birlikte geleneksel Letonya kültürü ile Alman ve Rus kültürünün etkileri de burada görülmektedir. Liepaja ayrıca birçok kültür, sanat ve spor alanında da bir cazibe merkezidir. Yaz aylarında yapılan etkinlik ve festivallerde şehir binlerce konuğu ağırlamaktadır. Ayrıca yılın diğer mevsimlerinde de kültürel hayatın canlılığı devam etmektedir (ec.europa.eu). Liepaja, farklı gezgin grupların taleplerini karşılayacak yüksek kaliteli turizm hizmeti de sunmaktadır. Kent Konseyi ve STK işbirliğiyle **erişilebilir turizm ilkeleri** yayınlayarak sokakları, parkları, kamu binaları ve toplu taşıma araçlarını yani kamusal altyapısını herkes için erişilebilir hale getirmeyi amaçlamıştır. Tarihi merkezde ve doğada özel yürüyüş parkurları bulunmaktadır. Bu parkurlarda bulunan Braille bilgi levhaları engellilere turistik aktiviteler hakkında bilgi vermektedir. Liepaja Gölü yakınlarındaki yolda, tekerlekli sandalyeli insanlar kuş gözlemciliği yapabilme imkanı bulabilmektedir. Ayrıca görme engellilerin ve tekerlekli sandalye kullanıcılarının ihtiyaçlarına göre ayarlanmış bir plaj da bulunmaktadır (ec.europa.eu).

Telsiai, Litvanya

Yedi tepenin şehri Telsiai, Litvanya'daki yedi korunmuş tarihi şehirden birisidir. Orta Samogitian Dağlık Bölgesi'ndeki Litvanya'nın kuzeybatısında yer alan bölge küçük eski binaları, dar sokakları, kiliseleri, parkları ve eşsiz mimari yapısı ile turistler için oldukça çekici bir yerdir. Yaşları veya engel durumları ne olursa olsun **müzeler, yaya ve bisiklet yolları hiçbir fiziksel sınırlama barındırmamakta** küçük çocuklu aileler bile kolayca gezinebilmektedir. Oteller hareket kabiliyeti kısıtlı kişiler için konaklama imkanı sunmakta ve **sağır-dilsiz insanlar içinde işaret dilinde özel gezi olanağı sunmaktadır** (ec.europa.eu).

Horsterwold ve Hulkenstein Ormanları, Hollanda

Zeewolde belediyesinde, Horsterwold ve Hulkenstein ormanlarını bünyesinde barındıran bir yerdir. Zengin çeşitlilikte arazi ve bitki örtüsü bulunan Zeewolde, temiz havası, suyu ve toprakları ile deniz kıyısında yer almaktadır. Horsterwold'un tam ortasındaki Silent Vadisi konik atların otladığı açık alanlara ve göllere sahip büyük bir ormanlık alandır. Bölge birçok kuş türüne de ev sahipliği yapmaktadır.

Göller, eğlence ve spor aktiviteleri için birçok fırsat sunmaktadır. **Herkes için erişilebilir ilkelerine sahip olan ormanda engellilerin seyahat esnasında bisikletlerini şarj edebilmeleri için**

alanlar bulunmaktadır. Güvenli bisiklet yolları, alçaltılmış zemine sahip olduğu için tekerlekli sandalye kullananlar da rahatlıkla dolaşabilmektedir (ec.europa.eu).

Przemysl - Polonya

Przemysl, Polonyanın güneydoğusunda bulunan Karpatlar'ın eteklerinde yer alan en eski ve en güzel şehirlerinden biridir. Doğu ve Batı ile Kuzey ve Güney'i birleştiren yollar buradan geçmektedir. Kültürler ve dinlerin buluşma noktası olan Przemysl; Polonyalılar, Ukraynalılar ve Yahudiler gibi birçok nesil tarafından elde edilen ulusal çeşitlilik ve zengin kültürel mirasa sahiptir. Büyüleyici dar sokakların, tarihi binaların, eski kiliselerin bulunduğu şehire, her yıl binlerce ziyaretçi akını olmaktadır. Przemysl, yaz aylarında San Nehri'nde güneşlenebilme ve kışın telesiyey ile kayabilme fırsatı sunmaktadır. Przemysl; **engellilerin, yaşlıların ve çocuklu ailelerin turizm hizmetlerinden faydalanmaları için engelsiz koşullar sunmaktadır.** Bu ilkelerle Çan Katedrali, Przemysl Ulusal Müzesi, Tarih Müzesi ve Kazimierzowski Kalesi gibi turistik mekanlar engelliler düşünülerek dizayn edilmiştir. Ayrıca yaşlılara yönelik 'Way of St James Via Regia' gibi kültürel rotalar bulunmaktadır (ec.europa.eu).

Jurilovca, Romanya

Unesco tarafından dünya mirası olarak kabul edilen ve birçok bitki türüne de ev sahipliği yapan Jurilovca Tuna Deltası ve Karadeniz'e de komşudur. Ziyaretçiler Gura Portitei'deki sahili ve Argamum'un antik kalesini gezebilir Sinoe gölünde tekne turu yapabilir. Bölge, Yunanlılar tarafından M.Ö. 7.yy'da inşa edilen Argamum Kalesi de dahil olmak üzere birçok tarihi alana sahiptir. Yerel turist merkezi tüm ziyaretçilerin merak ettikleri sorulara cevap vermek için hazır bulunmaktadır (ec.europa.eu).

Lasko, Slovenya

2008'den beri Lasko Hükümeti ve işletmeler, tüm ziyaretçiler için şehrin erişilebilirliğini geliştirmek adına çalışmalar yapmaktadır. **Birçok otel, müze ve kamu binaları engellilerin hareket kısıtlılıkları düşünülerek tasarlanmıştır.** Bu kapsamda sağlanan imkanlara bakıldığında; **tekerlekli sandalye erişimine sahip binalar, görme engelliler için Brail alfabesiyle yazılmış turistik kitapçıklar ve rehber köpekler, işitme sorunu olanlar için indüksiyon döngü sistemi** gibi faaliyetlerin gerçekleştirildiği görülmektedir (ec.europa.eu).

Guara Dağları ve Kanyonları, İspanya

80 bin hektarlık alanı kaplayan tabiat parkı ziyaretçilere kanyonları gezebilme, kuş gözlemciliği yapabileme ve dağ bisikleti ile rahatça gezebilme imkanları sunmaktadır. Vero nehrinde yerel kuşları gözlemleyip tespit etmek için izleme platformları bulunmaktadır. **Vero nehrini ziyaret eden görme engelli kuşbilimciler Braille alfabesiyle yazılmış bilgi panellerine ulaşabilmektedir.** 2006 yılından bu yana yerel ve bölgesel kamu yetkilileri ve iş dünyasını temsil eden kuruluşlar tarafından 'Herkes İçin Turizm' projesi desteklenmektedir.

Taraklı Bölgesi, Türkiye

1289 yılına dayanan Osmanlı'nın Anadolu'daki ilk şehri olan Taraklı, Marmara bölgesinin güneyinde Sakarya ilinde bir ilçedir. Osmanlı döneminden kalma dar parke taşlı sokaklarıyla eşsiz bir mimari mirasa sahip olan ilçe yıllar boyunca doğal güzelliğini, kültürel değerlerini ve geleneklerini korumayı başarmıştır. İlçede 1517 yılında Mimar Sinan tarafından inşa edilen Yunus Paşa Camii bulunmaktadır. **Uluslar arası sakin kentler ağının üyesi olan beldede** altyapı tüm sakinler ve ziyaretçiler düşünülerek tasarlanmıştır. Bölgenin eşsiz mimarisini yansıtan butik otellerde yüksek kaliteli konaklama hizmetleri verilmektedir (ec.europa.eu/growth). Kentte turizmin gelişimini tartışmak için yapılan toplantılara engelli vatandaşlar da katılabilmektedir (EDEN, 2013: 22).

Dünyadaki Engelsiz Şehir Örneklerinin Sermaye Alanlarına Göre Kategorizasyonu

Dünyadaki "Engelsiz Şehir" örnekleri incelendiğinde ödül alan şehirlerin sahip olduğu ayrıcalıklı sermaye alanları ve özellikleri şu şekilde kategorize edilmektedir:

Tablo 1: EDEN Tarafından Ödül Alan Şehirlerin Sahip Olduğu Ayrıcalıklı Sermaye Alanları

	Sosyal Sermaye	Sembolik Sermaye	Ekonomik Sermaye	Duygusal Sermaye	Kültürel Sermaye
Kaunertal Vadisi- Avusturya		Yüksek Alp Dağları Zengin bitki örtüsü ve vahşi yaşam alanları Tirol Touristica 2013, Tourism for everyone, World Responsible Tourism Award ödülleri	Konaklama, Kayak merkezi ve alanları, yürüyüş parkurları tekerlekli sandalye erişimine uygun Konaklama yerlerinin engellilere uygun olup olmadığı sosyal hekimler tarafından denetlenmekte		
Ottignies-Louvain-la Neuve, Belçika		Herkesin erişimine açık olma fikriyle tasarlanmış Engellilerin sorunlarını danışabilmeleri için 'handicontact' birimi oluşturulmuş Eğitilmiş turizm yetkilileri	Müzeler çocuklar ve engellilerin ihtiyaçlarına göre tasarlanmış Çevre düzenlemesi tekerlekli sandalye ve puset erişimine uygun		
Stancija 1904-Svetvincenat, Hırvatistan	Istirya mutfağının eşsiz lezzetleri Yarımada da üretilen zeytinyağı Avrupa'nın en temiz yağı olarak kabul edilmekte ve sadece yemeklerde değil kozmetik amaçlı da kullanılmakta		Istirya yarımadasının kalbinde yer almakta Bahçe ve teraslara ve plajlara yardım almadan kolay erişim sağlama Görme engelliler için Braille ile yazılmış menüler Yükseltisi düşürülmüş kaldırımlar ve özel ayrılmış park alanları		
Polis Chrysochous Belediyesi, Kıbrıs			Bol yeşil manzara, çekici plajlar, farklı mimari tarzı, zengin kültür ve tarihiyle doğal bir güzelliğe sahip ideal turistik bir yer Oteller ve daireler tekerlekli sandalye erişimine uygun Engelliler solar panellerle güçlendirilmiş yenilikçi bir elektronik sistemle sahile inebilmekte Elektrikli sandalyelerin yeniden şarj edilmesi için özel bir alt yapı Kamu sağlık tesisleri, mini otobüs ve özel taksilerde engelli erişimine uygun	Özel ihtiyaçları olan ziyaretçiler için eşsiz bir turizm merkezi	
Lipno, Çek Cumhuriyeti			Çek Cumhuriyeti'nin en cazip turistik yerlerinden birisi Engelsiz Lipno projesi		

			<p>Personeller engellilerle iletişim kurabilmek için eğitim almışlar</p> <p>Engelliler kontrol edilebilen elektrikli botlarla Lipno da yelken açabilmekte, kapalı alanlarda ise Aquaworld su cennetinde kayarak eğlenmeleri için özel asansörler bulunmakta</p>		
Haapsalu Estonya	<p>Kuzey'in Venedik'i olarak anılmakta</p> <p>Misafirperver şehir sakinleri ile ünlü</p>	<p>Terapötik çamurlarıyla bilinmekte</p>	<p>"The Laanemaa Chamber Of Disabled People" isimli toplulukla yerel bir şemsiye altında engelli insanları bir araya getirmekte</p> <p>Bazı taksi ve otobüsler tekerlekli sandalyenin adapte edilebileceği şekilde düzenlenmiş</p>		
Morvan Ulusal Parkı, Fransa	<p>Yiyecekleri ve mükemmel şaraplarıyla ünlü</p>	<p>Birçok eko-müzenin yanı sıra 'Değişim ve Göç' temalı tarihi müzeler ağı bulunmakta</p>	<p>'Herkes için Morvan' projesi ile engellilere çeşitli erişilebilirlik imkanları</p> <p>Çok sayıda mağaza, hotel veya gezi yerlerinde 'Turizm ve Engelli' etiketi ile ziyaret Tematik turlar ve engelli insanlar için hazırlanmış geziler</p> <p>Yürüyüş, yüzme, balık tutma, duyuusal tırmanma, tekerlekli sandalye ile off-road yapma,</p>		<p>Tarih ve sanat kenti olan Autun ve kaplıca kenti olan Saint-Honore-les-Bains de burada yer almakta</p>
Maraton, Yunanistan	<p>El değmemiş koylarıyla ve kristal berraklığında suları ile ünlü</p>		<p>Çok dilli bir audio sistem, işaretli patikalar ve panoramik gözlemevi bulunan Schinias Ulusal Park'ında her yer tekerlekli sandalye erişimine uygun</p> <p>Birçok arkeolojik ve kültürel alanda Nea Makri plajı gibi tekerlekli sandalye erişimine uygun</p> <p>Konaklama merkezleri engelli erişimine uygun</p>		<p>M.Ö. 490 yılında gerçekleşen Atinalılar tarafından acı bir şekilde yenilen Perslerin savaşına ev sahipliği yapmış</p> <p>Günümüzdeki Maraton Koşusu da adını Maraton Muharebesi'nden almış</p>
Kaposvar ve Zselic Bölgesi, Macaristan		<p>Bahar sonlarında kent 'City Of Painters' festivaliyle Bohemyalı bir sanatçı bölgesine dönüşmekte</p> <p>Ağustos ayında International Chamber Music Festivali düzenlenmekte</p> <p>Szena'daki açık hava Etnografya Müzesi ve Patca'daki Aktif Rekreasyon Ladybird Çiftliği.</p>	<p>Engelli yaya geçitleri, rampalar, sesli Sinyaller, oryantasyon, festivallerde tekerlekli sandalye geçişine izin veren engelsiz bölgeler ve toplu taşıma araçları</p> <p>Engelliler için Braille haritaları ve ses klavuzları sunarken işitme engelliler için de altyazılı tanıtım filmleri sunmakta</p>		<p>Kaposvar'ın uluslararası tanınmış 'Gergely Csiky' tiyatrosu, Macaristan yer alan en yaratıcı atölyelerden biri</p>

Cavan ve Çevresi, İrlanda		İrlanda adasının ortasında zengin ve antik mirasa sahip güzel bir göller bölgesi	Engelli danışma gruplarından fikir alarak stratejiler geliştirmekte Personeller engelli ziyaretçilerin erişilebilirlik sorunlarını çözmek ve ihtiyaçlarını karşılamak için eğitim almış Engelli ziyaretçiler tekerlekli sandalyeleri için otobüsleri arayarak rezervasyon yaptırabilmekte 365 gölün çoğunda erişilebilir balıkçılık mevcut Kütüphane, turist ofis, parklar bütün ziyaretçilerin erişimi için dizayn edilmiş		
Pistoia, İtalya			Herkes İçin Pistoia' projesi ile engelsiz alanların sayısı artırılmış Şehir merkezinde çoğu bölge trafiğe kapalı ve tekerlekli sandalye ile kolayca gezilebilmekte Tactile Müzesi'nde görme engelli ziyaretçiler için dokunarak deneyimleme imkanı vardır Görme engelliler için Braille alfabesi ile yazılmış gezi kitapçıkları ve seslendirme kayıtları bulunmakta		
Liepāja, Letonya	Öğrenci şehri olarak bilinmekte	Baltık Denizi ile Letonya'nın beşinci büyük gölü arasında kalan bir arazi üzerinde yer alan eski bir balıkçı kenti Baltık ülkeleri içinde en beyaz kumlara sahip plaj	Kent Konseyi, yerel bir STK ile birlikte, erişilebilir turizm gelişimi için kılavuz ilkeleri yayınlamıştır Kamusal altyapısı herkes için kolayca erişilebilir görünümünde Yürüyüş parkurlarında engellilere turistik aktiviteler hakkında bilgi veren Braille bilgi levhaları bulunmakta		Letonya kültürü ile Alman ve Rus kültürünün etkileri de burada görülmekte
Telsiai, Litvanya			Orta Samogitian Dağlık Bölgesi'ndeki Litvanya'nın kuzeybatısında yer alan bölge küçük eski binaları, dar sokakları, kiliseleri, parkları ve eşsiz mimari yapısı Oteller hareket kabiliyeti kısıtlı kişiler için konaklama imkanı sunmakta ve sağır-dilsiz insanlar içinde işaret dilinde özel gezi olanağı sunmakta	Yaşları veya engel durumları ne olursa olsun müzeler, yaya ve bisiklet yolları hiçbir fiziksel sınırlama barındırmamakta küçük çocuklu aileler bile kolayca gezebilmekte	Yedi tepenin şehri Telsiai, Litvanya'daki yedi korunmuş tarihi şehirden birisi
Horsterwold ve Hulkenstein			Horsterwold ormanları herkes için erişilebilirdir Engellilerin elektrikli bisikletlerin şarj edebileceği yerler mevcut		Göller, eğlence ve spor aktiviteleri için geniş fırsatlar sunmakta

			Silent Vadisi'nin harika manzarasını izleme imkanı sunan Horsterberg, tekerlekli sandalyeler için erişilebilirdir		
Przemysl-Polonya		Polonyanın güneydoğusunda bulunan Karpatlar'ın eteklerinde yer alan en eski ve en güzel şehirlerinden biridir Çan Katedrali, Przemysl Ulusal Müzesi, Tarih Müzesi ve Kazimierzowski Kalesi; engellilerin rahat bir şekilde gezebileceği yerlerdir.	Hem doğa güzelliği hem de aktivite ile dolu bir tatil tercih eden turistler için bu şehir biçilmiş bir kaftandır		Kültürler ve dinlerin buluşma noktası olan Przemysl; Polonyalılar, Ukraynalılar ve Yahudiler gibi birçok nesil tarafından elde edilen ulusal çeşitlilik ve zengin kültürel mirasa sahip
Jurilovca, Romanya		Birçok bitki türüne ev sahipliği yapan Tuna Deltası ve Karadeniz'e komşu olan Jurilovca, masalsı bir manzaranın ortasında yer almaktadır Yunanlılar tarafından M.Ö. 7.yy'da inşa edilen Argamum Kalesi de dahil olmak üzere birçok mükemmel tarihi alana sahip			Unesco tarafından dünya mirası olarak kabul edilen bir yer
Lasko, Slovenya			Tekerlekli sandalye erişimine sahip binalar, Görme engelliler için Brail alfabesiyle yazılmış turistik kitapçıklar ve rehber köpekler İşitme sorunu olanlar için induksiyon döngü sistemi		
Guara Dağları ve Kanyonları, İspanya		80 bin hektardan fazla alanın koruma altında olan Sierra Parkı en ikonik doğal alanlardan biridir Vero River Canyon'da kuş gözlemciliği	2006 yılından beri 'herkes için erişilebilir turizmi desteklenmekte Farklı engel durumları olan ziyaretçiler için dağ sporları, kuş gözlemciliği Engelliler için 450 metrelik asfalt yolu geçerek bin yıllık meşe ağacını ziyaret edebilme imkanı		
Taraklı Bölgesi, Türkiye		İlçede 1517 yılında Mimar Sinan tarafından yaptırılan Yunus Paşa Camii bulunmakta Uluslar arası 'Sakin Şehir' (Cittaslow) ağına sahip 19. yüzyıldan kalma dar parke taşlı yolları ve Osmanlı evleri			Anadolu'da Osmanlı'nın ilk şehri

Engelsiz Şehir Kriterlerinin Gümüşhane Örneğinde Analizi Ve Sosyal Sermaye Alanlarına Göre Kategorizasyonu

Gümüşhane ilinin “Engelsiz Marka Şehir” kriterlerinin analizinde, bu amaca yönelik olarak yapılanları analizinde Gümüşhane Belediyesi’nin internet sitesi üzerinden 8 Eylül 2014 yılından günümüze kadar yayınlanan ‘Tüm Haberler’ başlığı üzerinden yapılan incelemeler, SODES projeleri ve valilik tarafından yayınlanmış kitaplardan faydalanılmıştır.

Araştırma kapsamında Gümüşhane Belediyesi’nin engellilere yönelik yapmış olduğu ve yapacağı konaklama, bakım, ulaşım, istihdam gibi alanlardaki projelerine bakıldığında belediyenin ‘Faaliyet Albümü’ isimli kitapçığında “Engelli Dostu Şehir Gümüşhane Projesi”nin hayata geçirildiği görülmüştür. Proje kapsamında duyma ve konuşma engelliler ile daha sağlıklı iletişim kurabilmek, engelli ve engelsiz vatandaşların bir arada yaşayabilmelerini kolaylaştırmak amaçlanmıştır. Kentteki 37 kurum ve kuruluş temsilcisine, Türkiye Sağırlar Milli Federasyonu Başkan Yardımcısı Ali Ulutaş Tarafından “İşaret Dili ve Eğitimi” verilerek 47 kursiyer sertifika almaya hak kazanmıştır (GB, 2015: 41).

2014 yılında Gümüşhane Aile ve Sosyal Politikalar Müdürü olan Lütfi Düz il genelinde 1219 kişiye asgari ücret tutarında bakım ücreti ödendiğini belirtmiştir (www.haberler.com). Tadilatı tamamlanarak Gündüz Yaşlı Bakım Evi ve Engelsiz Yaşam Evi olarak tahsis edilen hizmet merkezi de 2017 yılında açılmıştır.

Belediyenin internet sitesi incelendiğinde; ‘Gençlik Parkı Projesi, Karşıyaka Tabiat Parkı Projesi, Konut Projesi, Kültür ve Turizm Yolu Projesi, Bisiklet ve Yol Yapımı Projesi’ vb.lerin yer aldığı görülmektedir. Bu projelerin açıklama kısımlarına bakıldığında beldede yaşayan vatandaşların yaşları veya engel durumlarına bakılmaksızın projelerin hayata geçirildiği görülmektedir.

Belediyeler sosyal belediyecilik anlayışıyla sınırları içerisinde yaşayan engelli vatandaşlar için bir takım projeler gerçekleştirmekte ancak dışarıdan beldeyi ziyaret amaçlı gelen turistler için de bir takım faaliyetler düzenlenmesi gerektiğini göz ardı edebilmektedir. Bu anlamda beldenin sahip olduğu turistik mekanlar üzerinden yapılan incelemelerde aşağıdaki bulgular tespit edilmiştir:

Gümüşhane Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü tarafından yayınlanan broşür incelendiğinde; Doğu Karadeniz’in tek kayak merkezi olan Zigana Dağı’nda Aralık ayında sezonun açılmasıyla birlikte turistlerin bir metreyi bulan kar üzerinde kayak yapabildikleri bilgisi verilmektedir. Beldeyi tanıtım amaçlı yayınlanan broşürde ulaşım konaklama ve kayak imkanlarından yalnızca engelsiz ziyaretçiler faydalanabilmekte engelli ziyaretçiler için herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Engellilerin kaymak ya da engelli bisikletiyle kimseye ihtiyacı olmadan gezebilmek için yeterince olanakların sağlanmadığı görülmektedir.

İl sınırları içerisinde Limni Gölü, Artabel Gölleri, Tomara Şelalesi, Çağlayandibi Şelalesi ve Karşıyaka Tabiat parkları bulunmaktadır. Orman ve Su İşleri’nin belediyeye yönelik yapılan faaliyetleri ele aldığı broşür incelediğinde; otopark ve yolların genişletilmesi, yürüyüş yolları, piknik alanlarının düzenlenmesi, araç yolu yapımı, merdiven onarımı, yol kenarlarına beton bariyer yapımı revize projelerin hazırlandığı görülmektedir (2015: 32-33).

Belediye sınırları içerisinde Kadirga Yaylası, Güvende Yaylası, Kazıkbeli Yaylası, Erikbeli Yaylası, Taşköprü Yaylası bulunmaktadır. Yaylaların birçoğunda her yaz binlerce yerli ve yabancı turist katıldığı şenlikler düzenlenmektedir. Buralarda bakkal, manav, kır kahvesi, lokanta, otel ve pansiyon gibi tesisler bulunmaktadır. Yaylalar kamp ve karavan turizmi için oldukça elverişlidir ancak ziyaretçilerin bazı alanlarda konaklama yapmak için kamp malzemelerini yanlarında getirmeleri gerekmektedir. Gezi rehberi kitapçığı incelendiğinde ‘Ağacın yetişmediği 2200 m yükseklikte yer aldığı’ belirtilen Kadirga Yaylası; davullu zurnalı eğlencelerin yapıldığı, acıkıldığında “ekmeğin ve etin eşsiz lezzetiyle karınların doyurulduğu huzurlu bir yer” olarak anlatılmıştır.

İktisadi Araştırmalar Vakfı tarafından hazırlanan kitapta konaklama işletmelerinin turistlere yapmış olduğu öneriler arasında mağaraların ve tarihi eserlerin görülmesi gerektiği vurgulanmıştır. Aynı zamanda bölgede kamp-karavan alanları, trekking ve doğa yürüyüşleri gibi farklı aktivitelerin bulunduğu belirtilmiştir. Bölge kamp karavan kurulmasına yönelik alanlar ve trekking-doğa

yürüyüşü yapma açısından önemli bir potansiyel sergilemesine rağmen, altyapı ve parkur düzenlemeleri eksikliği nedenlerinden dolayı turistlere fazla önerilmemektedir (2014: 147).

Gümüşhane Belediyesi İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü tarafından yayınlanan broşürde Gümüşhane'nin kalelerinin tanıtımına yer verilmektedir. Broşür incelendiğinde, burada da bir takım zorluklarla karşılaştığı görülmektedir. Kov Kalesine ulaşmak için Gümüşhane-Erzincan karayolu güzergahının 21.km'sindeki Esenyurt Köyü yol ayrımından sonra araçlar 7 km stabilize yoldan gitmek zorundadır. Buraya herhangi bir engelli vatandaş için araç yardımı yapıp yapılmadığı veya nasıl ulaşabileceği konusunda bir bilgilendirme yapılmamıştır.

Bu bilgiler doğrultusunda, ödül alan şehirler üzerinden genel bir değerlendirme yapacak olursak; şehirde bulunan konaklama yerleri ve turistik mekanlar engelli erişimine uygun, müzeler çocuk ve engellilere göre tasarlanmış, engelliler plajlara yardım almadan ulaşabilmekte, görme engelliler için brail alfabesiyle yazılmış gezi kitapçıkları ve menüler tasarlanmış, yükseltisi düşürülmüş kaldırımlar bulunmakta, turistik mekanlardaki herhangi bir sorunla karşılaşan engelliler için eğitimli personelin olması vb. yani genel anlamda 'Herkes için erişilebilir' olma adına çalışıldığı görülmektedir. Örnek olarak incelenen bu şehirlerin kriterleri doğrultusunda Gümüşhane Belediyesi'nin yapmış olduğu faaliyetler incelendiğinde; "Engelli Dostu Şehir Gümüşhane Projesi" ile engellilerle daha iyi iletişim kurabilmek için personellere eğitim verilmesi, 'Evde Sağlık Hizmeti' projesi ile hasta ve yaşlıların kişisel bakımlarının karşılanması, yükseltisi düşürülmüş kaldırımların olması, SODES kapsamında 'Engelsiz Bir Yaşamı Engellemeyin' projesi kapsamında engelli vatandaşlar için sosyal içerme ve istihdam amaçlı kurslar açılması, devlet yetkilileri tarafından engellilerin evlerinde ziyaret edilmesi engelsiz şehir olma adına yapılan olumlu faaliyetlerdir. Ödül alan şehirlerin kriterlerine bakıldığında, herkes için erişilebilir olma adına yapılan faaliyetler hayatın her alanı düşünülerek tasarlanırken, Gümüşhane Belediyesi'nin daha temel ihtiyaçların karşılandığı bir engelsiz yaşam projelerini yürüttüğü görülmektedir. Bu anlamda belediye ileriye yönelik faaliyetlerinde daha kapsamlı projelere yer vererek engelsiz şehir kavramını tam anlamıyla yaşatabilmelidir.

Tablo 2: Gümüşhane Belediyesi'nin yaptığı faaliyetlerin 'engelsiz şehir' kriterleri kapsamında sermaye alanlarına göre değerlendirilmesi

	Sosyal Sermaye	Sembolik Sermaye	Ekonomik Sermaye	Duygusal Sermaye	Kültürel Sermaye
Gümüşhane Belediyesi			"Engelli Dostu Şehir Gümüşhane Projesi" ile engellilerle daha sağlıklı iletişim kurabilmek, engelli ve engelsiz vatandaşların bir arada yaşayabilmelerini kolaylaştırmak amaçlanmıştır. "İşaret Dili ve Eğitimi" verilerek 47 kursiyere sertifika verilmiştir. Gündüz Yaşlı Bakım Evi ve Engelsiz Yaşam Evi engelliler için düzenlenerek 2017 yılından beri hizmet vermektedir. Her yıl Uluslararası Kuşburnu-Pestil, Kültür ve Turizm Festivali' düzenlenmektedir Belediye 'Evde Sağlık Hizmeti' projesi ile hasta ve yaşlıların kişisel bakım ve temizlik, ev ve çevre temizliği, tadilat ve tamirat, yemek ve aynı yardım gibi ihtiyaçlarında yardımcı olmaktadır. Kullanım süresi dolmuş kaldırımlar asfaltla aynı seviyeye kadar düşürülerek düzenleme yapılmakta Belediye tarafından sağlanan akülü sandalyeler engelli vatandaşlara hediye edilmiştir. 2010 yılından bu yana SODES kapsamında Gümüşhane Engelliler Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği tarafından hazırlanan 'Engelsiz Bir Yaşamı Engellemeyin' projesi kapsamında engelli vatandaşlar için sosyal içerme ve istihdam amaçlı kurslar açılmıştır.	Kent merkezinde bulunan yaklaşık 10 engelli evlerinde ziyaret ederek sohbet eden Başkan Çimen, engelleri nedeniyle evlerinden çıkamayan engellilere yalnız olmadıklarını hissettirmek istediklerini belirtti Gümüşhane Valisi Sayın Okay Memiş, 15 Temmuz Şehitlerini Anma, Demokrasi ve Milli Birlik Günü etkinlikleri kapsamında il genelindeki gazi ve şehit aileleriyle bir araya gelmiş	

*Yukarıdaki tabloda belediyenin internet sitesi üzerinden 8 Eylül 2014 yılından günümüze kadar yayınlanan 'Tüm Haberler' başlığı linki üzerinden yapılan incelemeler, SODES projeleri ve valilik tarafından yayınlanmış kitap ve broşürlerden faydalanılmıştır.

Sonuç

Son yıllarda dünyada ve ülkemizde engellilere verilen önem gün geçtikçe artmaktadır. Avrupa'da birçok fiziksel engelli bireyi topluma kazandırmak ve sosyal ilişkilerini güçlendirerek yaşam standartlarını yükseltmek için projeler düzenlenmektedir. Ülkemizde ise son 15 yıldır yerel yönetimler tarafından çeşitli hizmetler ve projelerle erişilebilirlik sağlanmaya çalışılmaktadır.

Herhangi bir engel durumu gözetilmeden herkesin özgürce yaşamını sürdürebildiği, birine muhtaç olmadan günlük ihtiyaçlarını, seyahatini gerçekleştirebildiği yaşam engelsiz yaşamın temel ölçütüdür. Bakıldığında toplu taşıma araçlarında engelliler için görevli tarafından rampaların açılması engelsiz yaşam için bir adım gibi görünse de tekerlekli sandalyesiyle otobüse binebilmek için yine birinin kendisine yardımına muhtaç olan engelliler hayatlarını tek başlarına idame ettirememektedir. Tam anlamıyla erişilebilirlik olmadığı için engelli vatandaşlar kendilerini özgür ve rahat hissedememekte sadece kendilerine verilen imkânlar dâhilinde yaşamlarını idame ettirebilmektedir. Engelliler için erişilebilirliğin ölçütü yaşamın her alanına katılabilmesi koşulunu içerdiği için ülkemizde tam anlamıyla engelsiz kent anlayışı oluşmamıştır. Hayata erişimde birilerine muhtaç olan engelliler engelsiz yaşam konseptli engellerle kendilerini kapana kısılmış gibi hissetmektedir.

Çağdaş bir kentin ön koşulu olan erişilebilirliğin sağlanması ise, bu konudaki uzman kişilerin sayısının artırılması, teknik anlamdaki çalışmaların kapsamının genişletilmesi ve hem engelli adaylarına hem de engellilere yapılacak olan eğitim faaliyetlerinin artırılmasından geçmektedir.

Ekonomik sermaye ekonomik güç, alt yapı, rekabet edebilirlik, sunulan yaşam kalitesi ve maliyeti, yatırım ve yatırımcı çekme cazibesini kapsamaktadır. Bu çalışma kapsamında ekonomik sermaye alanları açısından yapılan hizmetler değerlendirildiğinde, kaldırımların asfaltla aynı seviyeye getirildiği, "Engelli Dostu Şehir" projesiyle personellere 'İşaret Dili ve Eğitimi' verildiği, "Gündüz Yaşlı Bakım Evi ve Engelsiz Yaşam Evi"nin hizmete açıldığı, "Evde Sağlık Hizmeti" projesiyle hasta ve yaşlıların kişisel ihtiyaçlarının karşılanması, SODES kapsamında "Engelsiz Bir Yaşamı Engellemeyin" gibi çeşitli projelerin gerçekleştirildiği görülmektedir. Duygusal sermaye bireylerin çağrışımsal olarak duygularını harekete geçirebilen o yere ilişkin zihninde oluşan duyguların tümünü içermektedir. Duygusal sermaye açısından yapılan hizmetler değerlendirildiğinde ise, belediye başkanının kent merkezinde bulunan yaklaşık 10 engelli evlerinde ziyaret etmesi ve Gümüşhane Valisinin **15 Temmuz Şehitlerini Anma, Demokrasi ve Milli Birlik Günü etkinlikleri kapsamında il genelindeki gazi ve şehit aileleriyle bir araya gelmesi örnek olarak verilebilmektedir.**

Projeler incelendiğinde ekonomik ve duygusal sermaye alanlarında etkinliklerin kısmen de olsa yürütüldüğü ancak sosyal, sembolik ve kültürel sermaye alanlarında büyük ölçüde eksikliklerin olduğu görülmektedir. Bu anlamda belediye 'engelsiz şehir', 'engelsiz turizm' gibi ünvanları kazanabilmek adına sosyal, sembolik ve kültürel sermaye alanlarını da yönetebilmeli ve bu yönde planlanan projelere ağırlık vermelidir

Kaynakça

- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (2013). Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Yönetmeliği, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/07/20130720-9.htm> Erişim tarihi: 02.08.2018
- Anholt, S., Fidan, B., Uçar, G. M., (2011). *Yerlerin markalaması: Kimlik, imaj ve itibar*, İstanbul: Hiperlink (Firm).
- Aytaçlı, Berrak (2012). Durum Çalışmasına Ayrıntılı Bir Bakış, Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Dergisi, 3(1), 1-19.
- Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı (2011) 2010 Faaliyet Raporu, http://www.sp.gov.tr/upload/xSPRapor/files/jBVT6+Ozurluler_Idaresi_2010FAALIYETRA PORUSON_10_05_11.pdf Erişim Tarihi: 03.08.2018
- Bekçi, B., (2012), Fiziksel Engelli Kullanıcılar İçin En Uygun Ulaşım Akıllarının Erişebilirlik Açısından İrdelenmesi: Bartın Kenti Örneği, *Bartın Orman Fakültesi Dergisi*, C 14, 26-36.
- Bekiroğlu, M., (2002). *Peyzaj Düzenlemelerinde Özürlülerin Kullanımları ile İlgili Sorunların Saptanması*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

- Berg, L., Braun, E., (1999). Urban Competitiveness, Marketing and the Need for Organising Capacity, *Urban Studies*, SAGE Journals, vol 36, nos 5-6, 987-999.
- Çağlar, S., (2012). Engellilerin Erişilebilirlik Hakkı ve Türkiye’de Erişilebilirlikleri, *A.Ü. Hukuk Fakültesi Dergisi*, C 61, S 2, 541-598.
- EDEN, (2013). Discover Europe’s Hidden Treasures Accessible Tourism, European Commission, France.
- Evans, B., (1987). Production and Creativity in Advertising, Pitman Publising, V.K.
- Florida, R., (2018). *Yeni Kentsel Kriz*, (D. Özer, Çev.) İstanbul: Doğan Kitap.
- Greenberg, M., (2000). Branding Cities, A Social History of the Urban Lifestyle Magazine, *Urban Affairs Review*, 36 (2).
- Gümüşhane Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, “ZİGANA Göklerin Çağırdığı Zirve”, (Broşür).
- Gümüşhane Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, “Gümüşhane Kaleleri Tarihin Sessiz Tanıkları”, (Broşür).
- Güz, H. (2016). Uluslararası Halkla İlişkiler Ve Ülke İmajı. in *Uluslararası Halkla İlişkiler* (Ed. E. Tanyeri Mazıcı) Türkiye Alim Kitapları, Saarbrücken, 173- 198.
- Güz, H. & Şahin, G. (2018). Yer Markası Sarmalından İstanbul Markası Oluşturmada Çağrışımsal Sermaye Alanlarına İlişkin Retoriksel Bir Analiz, *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, V 1, S 2, 360-380.
- Hahn, H., (1986), Disability and The Urban Environment: a Perspective on Los Angeles, *Environment and Planning D: Society and Space*, V 4, 273/288.
- İktisadi Araştırmalar Vakfı (2004). Gümüşhane İlinin Ekonomik Kalkınması, İstanbul.
- Kavak, M., (2009). “Yaya, Bisikletli ve Fiziksel Dezavantajlı Grupların Erişim ve Ergonomisi Sonuç Raporu”, <http://kadirgurbetci.com.tr/yonet/yuklemeler/b884e85141hnc.doc> Erişim Tarihi: 20.08.2018
- Kavaratzis, M., (2004). From City Marketing to City Branding: Towards a Theoretical Framework For Developing City Brands, *Place Branding and Public Diplomacy*, 1 (1), 58- 73.
- Kavaratzis, M., Ashworth, G., (2015). Hijacking culture: the disconnection between place culture and place brands, *Town Planning Review*, 2 (86), 155-176.
- Kilimci, S., (2008), Turizm Engel Tanıma, (https://www.tursab.org.tr/dosya/490/engel_1_490_6280875.pdf Erişim Tarihi: 02.08.2018.
- Klein, N. (2001). *No Logo* (N. Uysal, Çev.) İstanbul: Bilgi Yayınevi.
- Papadopoulos, N. (2004). Place branding: Evolution, meaning and implications. *Place Branding*, Vol,1 , No. 1.
- Polat, C., (2007). Şehir Pazarlaması, Dünya’daki ve Türkiye’deki Gelişmeler ve Karşılaşılan Sorunlar, *S.Ü.S.B.M.Y.O Dergisi*, 10 (1-2).
- Smith, D. R. (2002). *Strategic Planning for Public Relations*. New Jersey: Lawrence.
- T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı (2015), Gümüşhane’nin Sadece Bugününü Değil Geleceğini De Düşünüyoruz, Ekim.
- WHO, 2011. World report on disability. The World Bank, World Health Organization (WHO): 24p. http://www.who.int/disabilities/world_report/2011/report/en/ Erişim tarihi: 02.08.2018.
- <http://www.devturkiye.org/Projeler/Engelsiz-Sehir-Planlamasi/Engelsiz-Sehir-Tasarim-Raporu/> Erişim Tarihi: 06.08.201.
- https://ec.europa.eu/growth/tools-databases/eden/about/themes_en#y2013 Erişim Tarihi: 08.08.2018
- <https://www.tyrol.com/things-to-do/barrier-free/accessible-tirol-attractions> Erişim Tarihi: 08.08.2018
- https://ec.europa.eu/growth/tools-databases/eden/destinations/belgium_en#ottignieslln Erişim Tarihi: 05.08.2018
- (https://ec.europa.eu/growth/tools-databases/eden/destinations/croatia_en#stancija Erişim Tarihi: 05.08.2018

-
- https://ec.europa.eu/growth/tools-databases/eden/destinations/cyprus_en#polis Erişim Tarihi: 05.08.2018
- https://ec.europa.eu/growth/tools-databases/eden/destinations/france_en#morvan Erişim Tarihi: 05.08.2018
- https://ec.europa.eu/growth/tools-databases/eden/destinations/greece_en#marathon Erişim Tarihi: 05.08.2018
- https://ec.europa.eu/growth/tools-databases/eden/destinations/hungary_en#kaposvar Erişim Tarihi: 05.08.2018
- https://ec.europa.eu/growth/tools-databases/eden/destinations/latvia_en#liepaja Erişim Tarihi:08.08.2018
- https://ec.europa.eu/growth/tools-databases/eden/destinations/lithuania_en#telsiai Erişim Tarihi:08.08.2018
- https://ec.europa.eu/growth/tools-databases/eden/destinations/netherlands_en#horsterwold Erişim Tarihi:08.08.2018
- https://ec.europa.eu/growth/tools-databases/eden/destinations/poland_en#przemysl Erişim Tarihi:08.08.2018
- https://ec.europa.eu/growth/tools-databases/eden/destinations/romania_en#jurilovcav Erişim Tarihi:08.08.2018
- https://ec.europa.eu/growth/tools-databases/eden/destinations/slovenia_en#lasko Erişim Tarihi:08.08.2018
- https://ec.europa.eu/growth/tools-databases/eden/destinations/spain_en#guara Erişim Tarihi:08.08.2018
- https://ec.europa.eu/growth/tools-databases/eden/destinations/turkey_en#tarakli Erişim Tarihi:08.08.2018
- http://www.accessibletourism.org/?i=enat.en.enat_projects_and_good_practices.1076 Erişim Tarihi: 20.08.2018
- <http://www.engelsizerisim.com/detay/bm-engelli-haklari-sozlesmesinin-turkce-tam-metni/> Erişim Tarihi: 20.08.2018
- <http://www.gumushane.bel.tr/2/haber/detay/101/engelli-dostu-sehir-gumushane/> Erişim Tarihi: 04.09.2018
- <https://www.haberler.com/gumushane-de-engelli-bakim-hizmetleri-5601908-haberi/> Erişim Tarihi: 04.09.2018
- <http://www.gumushane.bel.tr/2/haber/detay/680/baskan-cimen-engellileri-evlerinde-ziyaret-etti/> Erişim Tarihi: 10.09.2018.
- <http://www.gumushane.bel.tr/2/haber/detay/629/sehit-aileler-ve-gazilerimizle-yemekte-bir-araya-g/> Erişim Tarihi: 10.09.2018.
- <http://www.gumushane.bel.tr/2/haber/detay/553/evde-bakim-hizmeti/> Erişim Tarihi: 10.09.2018.
- <http://www.gumushane.bel.tr/2/haber/detay/472/kaldirimlar-yenileniyor/> Erişim Tarihi: 10.09.2018.
- <http://www.gumushane.bel.tr/2/haber/detay/229/baskan-cimen-vatandaslara-akulu-tekerlekli-sandaly/> Erişim Tarihi: 10.09.2018.
- <http://www.gumushane.gen.tr/v2/gumushane/gumushanede-engellilere-yonelik-bilgisayar-kursu-basladi-h990.html> Erişim Tarihi: 10.09.2018.
-